

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_5B_19_Peníze
TÉMA SADY:	Společenskovědní seminář
ROČNÍK:	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU:	Září 2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Peníze

Anotace:

Výukový materiál je určen pro volitelný předmět společenskovední seminář ve 4. ročníku

Materiál obsahuje texty z učebnic určených převážně pro výuku na vysokých školách, jen výjimečně obsahuje jiné texty. Texty nemohou nahradit soustavný výklad dané problematiky, jejich funkce je motivační k dalšímu studiu zejména uvedených titulů. Zároveň je úloha textů inspirativní k frontálním diskusím a skupinovým debatám. Výše zmíněné inspiraci slouží otázky a úkoly.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, mohou si je převést do otevřeného formátu, opatřit poznámkami, napsat odpovědi. Rovněž během vyučovací hodiny lze texty promítnout dataprojektorem na plátno.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně (dvouhodinový seminář).

Přístup k internetu není bezpodmínečně nutný, jen některé úkoly odkazují na elektronické zdroje.

Tomáš Ježek: Peníze a trh

Na počátku 20. století soukromé banky v rozvinutých částech světa ztratily oprávnění vydávat bankovky. Neztratily však moc vytvářet peníze ve formě depozit neboli bankovních vkladů.

Zákazníci bank si často ukládají své papírové peníze u bank kvůli bezpečnosti přesně tak, jak si dříve takto ukládali zlato. Takovýto vklad je zapsán na zákaznickově účtu. Zákazník, který si přeje zaplatit nějaký dluh, může přijít do banky, vyzvednout si své koruny a zaplatit jimi příslušné osobě. Tato osoba by pak mohla ony koruny zase do banky uložit.

Podobně jako při převodech zlata je to ale velmi zdoluhavý proces. Lepší je, když má majitel vkladu nějaký klíč, který mu umožňuje se svým vkladem nakládat, aniž musí své koruny vybírat. Tímto klíčem byl nejprve **šek**, pak **karta**, dnes **telefon** a **internet**. Pomocí šeku (nebo karty apod.) dostává banka pokyn provést převod peněz. Jakmile začaly být takovéto převody snadné a levné a šeky se začaly při placení za zboží a služby všeobecně přijímat, vklady se staly formou peněz. Tyto peníze jsou definovány jako peníze, které veřejnost drží ve formě depozit (vkladů) v obchodních bankách a které lze vybrat na požádání.

Když tedy obchodní banky ztratily právo vydávat své vlastní bankovky, forma bankovních peněz se změnila, podstata však ne. Dnešní banky mají peníze ve svých trezorech (nebo je mají uloženy u centrální banky) stejně tak jako vždy předtím. Kdysi to bylo zlato, dnes je to zákonné platidlo - nekryté bankovky. Stejně dnes jako kdysi se většina zákazníků spokojí s tím, že své účty platí tak, že si mezi sebou předávají bankovní sliby zaplatit peníze na požádání. Jen malou a stále menší část transakcí dělají v hotovosti. Shrňme: Bankovní depozita (vklady) jsou peníze. Dnes stejně jako v minulosti vytvářejí banky peníze tím, že vydávají více příslibů zaplacení, než kolik mají rezerv hotovosti připravené k výplatě.

V období mezi dvěma světovými válkami téměř všechny země světa zlatý standard opustily. Jejich oběživo už nadále nebylo směnitelné za zlato. Peníze, které ze zákona nejsou směnitelné za cokoli cenného, závisejí na tom, jsou-li přijímány pro svou hodnotu. Jako **nekryté** peníze se označují peníze, které jsou zákonem nebo nařízením vlády prohlášeny za zákonné platidlo při vyrovnávání všech dluhů. **Dnes jsou veškeré peníze nekrytými penězi.**

Zákonné platidlo se musí podle zákona přijmout, když se nabídne buď za nákup zboží nebo služeb, nebo k vyrovnání dluhu. Podle amerického práva dokonce když někdo nabídne zákonné platidlo, aby zaplatil dluh, a toto platidlo je odmítnuto, jeho dluh už není vymahatelný.

Dnešní papírové peníze a mince jsou plnohodnotné proto, že se všeobecně přijímají. Právě proto, že je každý jako hodnotné přijímá, tak hodnotné jsou. Skutečnost, že je už nelze v bance směnít za vůbec nic, nemá na jejich fungování jako prostředku směny žádný vliv.

V raných dobách zlatého standardu byly papírové peníze hodnotné proto, že každý věřil, že jsou na požádání směnitelné za zlato. Zkušenosti z krizí, kdy se

směnitelnost za zlato často musela dočasně pozastavit, a zkušenosti z panik, kdy docházelo k úpadkům bank, posloužily jako důkaz, že pouhý příslib směnitelnosti nestačí, aby byly peníze hodnotné. Postupně si lidé stále více uvědomovali, že **směnitelnost za zlato ani není nutná.**

● ● ●
Centrální banka je ústřední institucí bankovního systému. V České republice je to Česká národní banka.

V raných dobách bylo mnoho centrálních bank soukromých. Byly to instituce, které poskytovaly služby obyčejným bankám a byly zaměřené na zisk. Jejich mimořádná důležitost však brzy vedla k tomu, že sílily jejich vazby na vládu. Centrální banka se brzy stala nástrojem vlády, i když nebyla v majetku státu. Bank of England, jedna z nejstarších a nejslavnějších, začala pracovat jako centrální banka Anglie v 17. století, znárodněna však byla až v roce 1947. Podobnosti funkcí, které centrální banky různých států vykonávají, a nástrojů, které používají, jsou mnohem důležitější než rozdíly v jejich organizaci.

Centrální banka vykonává čtyři základní funkce. Je bankéřem obchodních bank (banka bank), je bankou státu, reguluje nabídku peněz a reguluje peněžní trh.

● ● ●
Moderní bankovní systémy jsou dvojího typu: pro jeden je charakteristické, že má menší počet velkých bank, z nichž každá má rozvětvenou síť poboček, zatímco druhý je typický velkým počtem nezávislých bank. V České republice se počátkem transformace zdálo, že se vydá druhým směrem (jenž existuje např. v USA), současnost však jasně ukazuje, že převážil typ první, který se vyvinul zejména ve Velké Británii, Německu, Rakousku a dalších zemích Evropské unie.

Základní jednotkou obou typů bankovních systémů, jež jsme popsali v předchozím odstavci, je obchodní banka - soukromá instituce zaměřená na zisk. Všechny obchodní banky mají společné vlastnosti: drží depozita pro své zákazníky, zařizují převod depozit z jednoho účtu na jiný, ať už v rámci téže banky, nebo mezi bankami, půjčují peníze domácnostem a podnikům a investují do cenných papírů, obvykle do státních dluhopisů. **Všechny obchodní banky fungují v podstatě stejně.**

● ● ●
Shrnutí:

Bankovní systém vytváří peníze. Dělá to tak, že nemusí držet veškerá depozita jako rezervy pro případ, že by si lidé své peníze chtěli vybrat, k tomu stačí jen zlomek depozit. Ostatní rezervy se mohou použít na úvěry, čímž se zase zvyšují depozita, tj. vytvářejí se nové peníze.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Vysvětlete, proč současné peníze nejsou kryty zlatem.
2. Depozitní peníze v bance nejsou kryty ani papírovými penězi. Vysvětlete v čem spočívá důvěra klienta vůči bance (a důvěra banky vůči klientovi) v takové skutečnosti.
3. Vysvětlete, co je inflace. Jaký je rozdíl mezi poptávkovou a nákladovou inflací?

4. Jak centrální banka reguluje činnost privátních bank?
5. Vysvětlete vlastními slovy, jak privátní banky vytvářejí peníze.
6. Co je apreciacie a depreciace měny?
7. Co je devalvace a revalvace měny?

Zdroje:

JEŽEK, T. *Peníze a trh*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 38 – 56, ISBN 80-7178-685-3